

Справа “Текелі проти Туреччини” (Tekeli v. Turkey)

У рішенні, ухваленому 16 грудня 2004 року у справі “Текелі проти Туреччини”, Суд постановив, що:

- було порушено ст. 14 Конвенції, взятою у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Суд дійшов висновку, що сам факт визнання порушення є достатньою компенсацією моральної шкоди, і призначив сплатити заявниці 1750 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниця п. Айтен Текелі є громадянкою Туреччини, народилась 1965 року, мешкає у м. Ізмір.

Після одруження у 1990 році п. Текелі взяла прізвище чоловіка. Оскільки у професійних колах п. Текелі знали під її дівочим прізвищем (заявниця вже тоді працювала юристом), вона стала зазначати це прізвище перед прізвищем чоловіка. Втім, п. Текелі не було дозволено використовувати обидва прізвища на офіційних документах.

У 1995 році заявниця звернулася з позовом до суду для отримання дозволу на збереження лише свого дівочого прізвища. У рішенні від 4 квітня 1995 року місцевий суд першої інстанції відмовив у задоволенні вимог п.Текелі, обґрунтовуючи своє рішення тим, що відповідно до норм цивільного законодавства Туреччини заміжні жінки зобов’язані носити прізвище чоловіка під час заміжжя. Касаційну скаргу заявниці теж не було задоволено.

У 1997 році у Туреччині було ухвалено зміни до законодавства, відповідно до яких заміжнім жінкам було дозволено, за їхнім бажанням, зберігати своє дівоче прізвище і після одруження, вказуючи його перед прізвищем чоловіка. Втім, заявниця продовжувала домагатися можливості носити лише своє дівоче прізвище.

Зміст рішення Суду

Заявниця стверджувала, що відмова національних судів дозволити їй залишити своє дівоче прізвище є несправедливим втручанням у її право на повагу до приватного життя. Посилаючись на ст. 14 Конвенції, взяту у поєднанні зі ст. 8 Конвенції, заявниця також вказувала на те, що стосовно неї мала місце дискримінація, оскільки згідно з національним законодавством одружені чоловіки, на відміну від одружених жінок, не обмежені у можливості зберігати прізвище своїх батьків після одруження.

Суд відзначив, що відсутність в одружених жінок можливості зберегти своє дівоче прізвище після одруження у порівнянні з тим, що одружені чоловіки мають таке право, безумовно становить “різницю у ставленні” за ознакою статі до людей, які перебувають в аналогічних ситуаціях.

Стосовно питання про те, чи можна вважати таке різне ставлення виправданим, Суд зауважив, що досягнення рівності між статями є пріоритетною метою держав-учасниць Ради Європи. Суд нагадав, що у двох своїх резолюціях, ухвалених у 1978 і 1985 роках, Комітет Міністрів Ради Європи закликав держави-учасниці ліквідувати будь-яку дискримінацію за ознакою статі щодо можливості людини вибирати прізвище. Це питання також стало предметом розгляду у Парламентській Асамблеї Ради Європи, а також у Європейському комітеті ООН з правової співпраці та розвитку.

Суд відзначив, що на нинішній день між державами-учасницями Ради Європи простежується консенсус у питанні вибору кожним із подружжя прізвища на рівних засадах. Як видається, лише Туреччина зберігає чинність законодавства, відповідно до якого подружжя зобов’язане обрати прізвище чоловіка як прізвище для своєї новоствореної сім’ї. А це, зі свого боку, означає автоматичне позбавлення одруженої жінки можливості зберегти своє дівоче прізвище навіть у випадках, коли чоловік на це погоджується.

Суд звернув увагу на те, що у листопаді 2001 року у Туреччині почали запроваджуватись реформи, спрямовані на здобуття жінками рівного становища з

чоловіками у питаннях представництва інтересів сім'ї (зокрема у майнових відносинах), виховання дітей та в інших сферах. Втім, законодавчі норми стосовно вибору прізвища подружжям, зокрема приписи, які зобов'язують жінку перейти на прізвище чоловіка після одруження, залишились без змін.

Суд не прийняв вирішального, на думку Уряду, аргументу про те, що обрання прізвища чоловіка для новоствореної родини походить з традиції, відповідно до якої єднання подружжя під одним прізвищем свідчить про єднання сім'ї. Суд вважає, що єдність сім'ї може засвідчуватись також обранням для родини дівочого прізвища жінки чи поєднанням родинних прізвищ чоловіка і дружини.

Більше того, підхід, відповідно до якого сім'я вважається збереженою та консолідованою навіть тоді, коли подружжя вирішує не обирати для своєї сім'ї прізвища, складеного із родинних прізвищ чоловіка і дружини, простежується у законодавстві багатьох європейських держав. Відтак, на думку Суду, інтерес єдності сім'ї не є обґрунтованою підставою для покладення на жінку обов'язку взяти прізвище чоловіка після одруження, навіть якщо їй дозволено вказувати своє прізвище попереду прізвища чоловіка.

Відтак Суд постановив, що різне ставлення з боку держави до осіб, котрі знаходяться в аналогічних ситуаціях, яке виявилось, зокрема, у цій справі, є порушенням ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.